

Stockholm den 18 december 2009

R-2009/1959

Till Justitiedepartementet

Ju2009/8083/L2

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 5 oktober 2009 beretts tillfälle att avge yttrande över departementspromemorian Ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar (Ds 2009:42).

1. Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker utredningens förslag om ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare. Syftet med den föreslagna lagändringen – att minska ungdomsbrottsligheten och då särskilt nyrekryteringen till en mer vanekriminell livsstil – är självfallet angeläget. Det kan dock på goda grunder starkt ifrågasättas om ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare skulle ha någon inverkan på ungdomsbrottsligheten. Därtill kommer att den föreslagna lagändringen skulle innebära att en helt ny ansvarsgrund införs. Ett sådant steg bör föregås av noggranna överväganden och det måste föreligga starka skäl för införandet av en ändring av det slag som föreslås i promemorian. Sådana skäl föreligger inte enligt Advokatsamfundet.

2. Allmänna utgångspunkter

Promemorians förslag innebär att föräldrar – oberoende av eget vållande – ska göras solidariskt skadeståndsskyldiga med sitt underåriga barn, upp till ett visst belopp för skada som barnet vållat genom brott. Förslaget innebär således införandet av ett slags principalansvar för föräldrar.

En grundläggande princip inom svensk skadeståndsrätt är att var och en ansvarar för sitt eget vållande. Barn och ungdomar svarar således själva för skada som de vållat, dock med de begränsningar som följer av 2 kap. 4 § skadeståndslagen, som föreskriver

att om någon som ej fyllt 18 år vållat person- eller sakskada, ska han eller hon ersätta skadan i den mån det är skäligt.

Föräldrar ansvarar enligt gällande rätt inte för sina barns och ungdomars skadeståndsskyldighet. Föräldrar kan dock åläggas ett skadeståndsansvar enligt det vanliga culpaansvaret i 2 kap. 1 § skadeståndslagen. Aktsamhetskravet är reglerat i 6 kap. 2 § föräldrabalken som stadgar att vårdnadshavare ska svara för att barn står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas i syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan.

Syftet med införandet av ett principalansvar för vårdnadshavare är enligt utredningen att nå en brottsförebyggande effekt genom att föräldrarna engagerar sig mer i barnens liv och motarbetar tendenser till skadegörande verksamhet (Ds 2009:42 s. 54). Som det får uppfattas anser utredningen att detta syfte ska uppnås genom att föräldrarna, genom ett skärpt skadeståndsansvar, ges ett incitament till ökad insyn i barnens förhållanden och kunna vara ett stöd för föräldrar i diskussioner med barnen kring de regler som gäller i familjen. Enligt utredningen är det vidare rimligt att föräldrar får bära någon form av ekonomiskt ansvar för skador som deras barn och ungdomar orsakar (Ds 2009:42 s. 47).

3. Bör vårdnadshavares skadeståndsansvar skärpas?

3.1 Det avsedda syftet

Det kan starkt ifrågasätta om införandet av den föreslagna regeln skulle ha den preventiva effekt som avses. Det är givetvis av stor vikt att föräldrar engagerar sig så långt möjligt är i sina barns liv och att föräldrar söker förmedla sunda och goda normer och värderingar till sina barn. Ett sådant förhållningssätt bidrar alldeles säkert till att ge barn bättre förutsättningar att avhålla sig från kriminalitet.

Utredningens föreställning är att ett skärpt föräldraansvar skulle innebära en viktig och tydlig signal om föräldrars ansvar att vägleda sina barn och ungdomar. I utredningen presenteras dock inte något empiriskt stöd eller annat underlag för antagandet att ett skadeståndsansvar för föräldrar skulle innebära att föräldrar engagerar sig mer i sina barn och att ett ekonomiskt ansvar för barnets handlande därmed skulle avhålla barn från att begå brott. Enligt Advokatsamfundet förefaller det inte ens som sannolikt att detta skulle bli effekten av förslaget. Ett skärpt föräldraansvar kan inte uppnås genom ett strikt skadeståndsansvar för barnets handlande

Advokatsamfundet vill även framhålla att det i många fall av ungdomsbrottslighet finns en rad bakomliggande orsaker som föräldrarna inte direkt kan lastas för. Härtill kommer att den föreslagna lagändringen skulle innebära att redan resurssvaga familjer drabbas hårt, något som sannolikt inte gynnar det avsedda syftet.

3.2 Kostnadsplaceringen för skador orsakade av barn och ungdomar

Enligt utredningen är det rimligt att föräldrar får bära någon form av ekonomiskt ansvar för skador som deras barn och ungdomar orsakar.

Den föreslagna bestämmelsen skulle i enlighet med vad utredningen själv anför sannolikt i praktiken bli aktuell vid skador orsakade av 15-17 åringar (Ds 2009:42 s. 49). För denna grupp är det enligt Advokatsamfundet dock från principiell synpunkt särskilt angeläget att inskräpa att den unge själv ansvarar för sina handlingar. Enligt Advokatsamfundets uppfattning utgör nuvarande skadeståndsreglering en viktig preventiv funktion i fråga om ungdomar i det aktuella åldersspannet. De förhållandevis höga skadestånd som utdömts mot unga till följd av exempelvis skadegörelse brukar slå upp stort av media och vetskapen om att dessa skadeståndskrav följer den unge genom livet torde i sig kunna ha en ganska stark handlingsnormerande funktion. Den föreslagna bestämmelsen kan i stället ge en signal om att det är fritt fram att agera hur som helst, eftersom det är föräldrarna som får ta ansvaret för de eventuella följderna.

Det ska vidare framhållas att skadestånd som barn har att utge oftast regleras inom ramen för föräldrarnas ansvarsförsäkring. Detta innebär att det redan med nuvarande ordning i praktiken är föräldrarna (och försäkringskollektivet i övrigt) och inte barnen som bär kostnaden.

3.3 Beloppsmässig begränsning

Förslaget innebär att föräldrarnas skadeståndsansvar skulle begränsa sig till högst en femtedel av basbeloppet. Enligt Advokatsamfundet är det – om förslaget går igenom – rimligt att det skulle krävas en beloppsmässig begränsning i föreslagen storleksordning. Dock vill Advokatsamfundet peka på att den föreslagna bestämmelsen därmed skulle innebära ganska små vinster för brottsoffret samtidigt som det skulle kunna bli orimligt betungande för resurssvaga föräldrar.

3.4 Processuella frågor

Det är enligt Advokatsamfundet vidare rimligt att ett anspråk mot en förälder i enlighet med förslaget skulle prövas inom ramen för brottmålet. Advokatsamfundet delar dock inte utredningens förhoppning om att föreslagen ordning inte skulle leda till ökad belastning för rättsväsendet. Det förhållandet att ytterligare en part förs in i målet kommer sannolikt att innebära mer administration och därmed ökade kostnader för domstolarna. Delgivningsproblem kan därtill innebära att rättegångar måste skjutas upp.

3.5 Regress

Utredningen förespråkar att en vårdnadshavare som har utgett skadestånd enligt principalansvaret ska ges möjlighet att på vanligt sätt kräva den underårige regressvis. Advokatsamfundet vill framhålla att detta innebär risk för en ökad processbenägenhet och därtill till processer av ett i sig olustigt slag mellan föräldrar och barn.

4. Avslutande synpunkter

Förslaget innebär att skadeståndsansvar aktualiseras även i fall där föräldrarna inte alls brustit i sin tillsyn. Detta skulle utgöra ett avsteg från huvudprincipen att skadeståndsansvar endast kan aktualiseras vid ett vållande av skada och innebära att en helt ny ansvargrund infördes; ett principalansvar för vårdnadshavare. Som ovan anförts måste starka skäl föreligga för en sådan ändring. Några sådana tillräckliga skäl har inte anförts i promemorian.

Föräldrar har redan med nuvarande ordning ett självständigt ansvar för oaktsam underlåtenhet att utöva uppsikt över sina barn. Detta ansvar betraktas därtill som strängare än det allmänna culpaansvaret (se Hellner, Redetzki; Skadeståndsrätt, 7:e uppl., s. 266).

Bestämmelsen i 6 kap. 2 § föräldrabalken, som infördes 1993, är som framgår av förarbetena (prop. 1993/94:57 s. 3 f.) avsedd att inskräpa hos vårdnadshavare det ansvar de har för sina barns agerande. Redan nu gällande ansvarsbestämmelse har således ett uttalat preventivt syfte.

Det ska vidare framhållas att den jämförelse som i promemorian görs med det principalansvar som åvilar en arbetsgivare har påtagliga brister. En ofta förespråkad grundtanke bakom arbetsgivarens skadeståndsansvar för arbetstagarens vållande är ju arbetsgivarens möjlighet att vidta förebyggande åtgärder på arbetsplatsen för att förhindra att arbetstagaren vållar skada. En förälder kan emellertid inte – ens med de bästa intentioner – kontrollera barnets förehavanden utanför hemmet.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg